

КУЛТУРА ПОЛИСА
УДК 323.15(497.11:498)

СЛОБОДАН БЈЕЛИЦА

Миодраг Милин, Андреј Милин

**СРБИ ИЗ РУМУНИЈЕ И РУМУНСКО –
ЈУГОСЛОВЕНСКИ ОДНОСИ, ПРИЛОГ И
ГРАЂА (1944 – 1949)**

Темишвар, 2004.

Однос Срба са суседним народима спада у веома интересантне и актуелне, али још увек недовољно историографски истражене теме. За разумевање те проблематике потребно је проучити не само међуржавне контакте, него и много дубље, оне између припадника различитих нација. Посебно је сложено питање положаја националних заједница као мањина у оквиру матичних држава суседних народа, за које се обично каже да би требало да представљају мост сарадње, што је, међутим, историјско искуство често демантовало. Везе Срба и Румуна кроз историју су углавном биле блиске и пријатељске, ретко када оптерећене неспоразумима а никад сукобима, што је сасвим некарактеристично за Балкан. О њима су у новије време писали Никола Гавриловић и Љубивоје Церовић, а сада је пред нама још један врло вредан прилог изучавању ове проблематике, зборник докумената о румунско – југословенским односима у првим годинама по окончању Другог светског рата, са посебним освртом на положај српске заједнице у Румунији.

Након протеривања немачких снага у јесен 1944 из Румуније и истока Југославије, обе земље је задесила слична судбина доласка на власт комунистичких режима, који ће потрајати наредних пола века. Док је у Југославији Титов покрет релативно брзо преузео све полуге власти, у Румунији је прелазни период трајао нешто дуже. Августа 1944. Црвена армија се, пробивши немачки фронт, упутила ка Букурешту. Краљ Михаило је свргнуо маршала Антоанескуа и у септембру потписао примирје са СССР. Политички живот Румуније се од тада одвијао у сенци совјетских трупа, које су преправиле ту земљу. Формирана је коалициона влада, у којој је Комунистичка партија Румуније имала утицај несразмеран својој стварној снази. Новембра 1946. у Румунији су одржани избори, које су комунисти лажирали у своју корист. Влада Националног демократског фронта (квзавишестраначке организације, пандан Народног фронта Југославије) започела је са друштвеним и економским променама карактеристичним за све источноевропске земље. Током 1947. уништене су опозиционе странке, како оне ван тако и оне унутар фронта, као што се, нешто раније, догодило и у Југославији. Последњих дана те године, краљ Михаило је присиљен на абдикацију и са породицом је напустио Румунију. Априла 1948. нови парламент је усвојио устав по совјетском узору, који је Румунију дефинитивно сврстао иза „гвоздене завесе”. У том тренутку су румунско – југословенски односи били на узлазној путањи, али је тај тренд ускоро пресекао сукоб Тита са Стаљином. Од 1949, из које године су и последњи документи објављени у овој збирци, Југославија је била потпуно изолована од Румуније, што су на својој кожи највише осетили тамошњи Срби, који су наредних година били подвргнути малтретирању, принудном иселјавању и другим притисцима режима Георгију Дежа.

Документа која су проф. др Миодраг и Андреј Милин изабрали верно и свеобухватно осликавају румунско – југословенске односе у бурном раздобљу 1944 – 1949. Приказујући заинтересованим читаоцима документа из архива југословенског, односно румунског министарства иностраних послова, румунске полиције и тадашњег српског удружења у Румунији, приређивачи су се потрудили да прикажу све аспекте тих односа, од политичких, преко економских, до културних. Највећа вредност овог зборника је свакако прворазредно сведочење о разним слабо познатим до-

гађајима из тог времена, нпр. плановима да се Темишварски Банат припоји Југославији, или о поделама унутар српске мањине у Румунији на присталице партизана и четника. Уз све похвале напору који су издавачи уложили, надамо се да ће у наредним издањима бити присутан и превод докумената са румунског на српски језик и обрнуто, што ће умногоме проширити и читалачку публику овог надасве вредног зборника.